

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
Member Participation in Farm Women Group Activities in Mueang District of Chonburi Province

วีระวิทย์ ปถวินิธิ (Veeravit Pataweeniti)* เบนจามาศ อยู่ประเสริฐ (Benchamas Yooprasert)**

สินีนุช กรุทเมือง แสนเสริม (Sineenuch Khrutmuang Sanserm)***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ข้อมูลทางสังคม เศรษฐกิจ และข้อมูลอื่นๆ ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี (3) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอเมือง ชลบุรีจังหวัดชลบุรี

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ที่ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมส่งเสริมการเกษตรไว้จนถึงปัจจุบันมี จำนวน 16 กลุ่ม จำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 440 คนกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Taro Yamane ได้ 210 คน สุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีอายุเฉลี่ย 55.52 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาสูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สถานภาพสมรสแล้ว มีภูมิลำเนาเดิมโดยตั้งรกรากตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ จำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 3.72 คน ระยะเวลาการเป็นสมาชิกของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเฉลี่ย 13.17 ปี ส่วนใหญ่เป็นผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ สมาชิกอบต./อปท./สท.สถานภาพในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้แก่ เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับตำบล การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น ได้แก่ กลุ่มพัฒนาสตรี (2) สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักทำสวน ประกอบอาชีพรองค้าขาย รายได้ของครอบครัวในภาคเกษตรเฉลี่ยปีละ 159,380.95 บาท และรายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ยปีละ 177,285.71 บาท ค่าใช้จ่ายของครอบครัวในรอบปีที่ผ่านมา ได้แก่ ค่าใช้จ่ายลงทุนประกอบอาชีพ ผลตอบแทนที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจ่ายเป็นเงินปันผล (3) แรงจูงใจที่ทำให้เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคือต้องการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ รองลงมาคือต้องการมีเพื่อนและเครือข่ายการตลาด เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม (4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานคือการวางแผนพัฒนากลุ่มอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ การวางแผนและพัฒนาทักษะ (5) ปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมคือสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมมีระดับน้อยโดยคณะกรรมการขาดความรู้ด้านการบริหารองค์กร มากที่สุด รองลงมาสมาชิกไม่มีโอกาสศึกษาดูงาน/อบรม/แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับกลุ่มอื่นๆ องค์กร (6) ข้อเสนอแนะคือสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต้องการให้เจ้าหน้าที่มาเยี่ยมบ่อยๆ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

คำสำคัญ การมีส่วนร่วม แม่บ้านเกษตรกร อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

Abstract

* นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช atipong9@hotmail.com

** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช yoobench@hotmail.com

*** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช tukstou@hotmail.com

The purposes of this research were to study (1) socio-economic information and other information of Farm Women Group in Mueang District of Chonburi Province (2) member participation in Farm Women Group Activities in Mueang District of Chonburi Province (3) problems and suggestions for member participation in Farm Women Group activities in Mueang District of Chonburi Province.

Population in this study comprised a number of 16 groups of Farm Women Group in Mueang District, Chonburi Province who had previously registered with Department of Agriculture up to the present totally 440 members. Taro Yamane formula was used to identify each sample group by identifying size of sample group for the study and followed by simple random sampling. Data was collected by interview form. Statistics employed included frequency, mean, minimum value, maximum value and standard deviation.

Findings were as follows. (1) The average age of Farm Women Group members was 55.52 years. Most of them were married and educated higher than Prathom 4. Originally, they have been living here as the domicile since their ancestor. Their average number of family members was 3.72 persons. Their average membership duration in Farm Women Group was 13.17 years. Most of them were community leaders such as member of Tambon Administration Organization/Local Administration Organization/Municipal. Status of Farm Women Group was membership in Farm Women Group at sub-district level, and membership in other group i.e. Women Development Group. (2) Most of them mainly made their living by growing tree crops. Their subordinate occupation was small business. Their average household income from agricultural sector was 159,380.95 baht/year while their average income from non-agricultural sector was 177,285.71 baht/year. In the past year, their expenditure included costs to invest for making their livings; revenue received from operation of Farm Women Group was dividend. (3) Inspiration for joining Farm Women Group membership was because they wanted to contact authorities, secondly they wanted to make friends and to build marketing network as well as to participate in group activity. (4) Participation in Farm Women Group member ship was planning to develop these farm women group memberships which were in the highest level secondly, they wanted to plan and develop their skills. (5) The problems of participation for joining farm women group were there was little involvement in joning the activities among the group, the committee lack of knowledge in managing the corporate. Moreover the members do not have opportunity to have training or exchange program with other organization. (6) The proposal was the authorities should visit and take care of them more often, expecially the authorities who were in change of activities of the farm women group.

Keywords: Participation, Farm women group, Mueang District, Chonburi Province

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

กรมส่งเสริมการเกษตรได้ให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เนื่องจากในปัจจุบัน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่งในงานส่งเสริมการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร แรงงานในภาคการเกษตร หรือด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีและผู้นำชุมชน โดยในปัจจุบัน การพัฒนาของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในกลุ่ม ซึ่งสมาชิกทุกคนจะมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การวางแผน การดำเนินกิจกรรม การประเมินผล และการรับผลประโยชน์ โดยสมาชิกทุกคนมีอำนาจในการตัดสินใจ การแสดงความคิดเห็น เพื่อพัฒนาให้กลุ่มประสบความสำเร็จ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ถ้ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มใดที่ประสบผลสำเร็จ ล้วนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเป็นหัวใจหลัก

จากอดีตจนถึงปัจจุบันการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร ได้เน้นการพัฒนาของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยการพัฒนาแม่บ้านเกษตรกรให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพการเกษตร เกษตร อนามัย ภายในครอบครัว และสนับสนุนการดำเนินงานในรูปแบบกลุ่ม ทำงานเป็นหมู่คณะ มีความรับผิดชอบต่อกัน และชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรและสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น และเพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้วิถีการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนับเป็นยุทธศาสตร์การส่งเสริมพัฒนาสถาบันเกษตรกรที่สำคัญอีกด้านหนึ่งของกรมส่งเสริมการเกษตร ในการปฏิบัติงานพัฒนาด้วยวิธีการจัดตั้งกลุ่มนั้น ถ้าหากกลุ่มมีความเข้มแข็งก็สามารถเกิดพลังในการต่อรอง เพื่อสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน ความสำเร็จของแผนและโครงการพัฒนาของชุมชนส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับกิจกรรมของกลุ่มที่มีความต่อเนื่องตลอดเวลา ซึ่งปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็ง คือการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

อำเภอเมืองชลบุรีเป็นอำเภอที่มีการดำเนินการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน การดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองชลบุรีประสบผลสำเร็จอย่างดี โดยสามารถจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้ถึงจำนวน 16 กลุ่ม และมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 440 คน อย่างไรก็ตามแม้จะมีระยะเวลาในการจัดตั้งกลุ่มมาเป็นเวลานานแต่มีข้อมูลเชิงประจักษ์ใหม่ว่าสมาชิกได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มมากน้อยแค่ไหน จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านอย่างมีระบบ เพื่อนำข้อมูลใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ให้พัฒนาไปสู่ความเข้มแข็ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทางสังคม เศรษฐกิจ และข้อมูลอื่นๆ ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอเมืองชลบุรีจังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการวิจัย คือ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ทุกตำบลในพื้นที่อำเภอเมืองชลบุรี จำนวน 16 กลุ่ม สมาชิก 440 คน โดยศึกษาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มในเดือนธันวาคม 2556 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2557 กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาจากสูตรของ Taro Yamane จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 210 คน โดยกลุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีคำถามแบบปลายเปิดและคำถามแบบปลายปิด แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับกลุ่มที่มีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 ราย แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงให้สมบูรณ์ขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรม คอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ใช้สถิติของการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยอื่นๆ ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ปัจจัยทางสังคม สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีอายุเฉลี่ย 55.52 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาสูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สถานภาพสมรสแล้ว มีภูมิลำเนาเดิมโดยตั้งรกรากตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ จำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 3.72 คน ระยะเวลาการเป็นสมาชิกของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเฉลี่ย 13.17 ปี ส่วนใหญ่เป็นผู้นำท้องถิ่น ได้แก่สมาชิกอบต./อปท./สท.มีสถานภาพในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับตำบล และเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น โดยเป็นกลุ่มพัฒนาสตรี

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักทำสวน มีรายได้ของครอบครัวในภาคเกษตรเฉลี่ยปีละ 159,380.95 บาท และรายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ยปีละ 177,285.71 บาท ค่าใช้จ่ายของครอบครัวในรอบปีที่ผ่านมา ได้แก่ค่าใช้จ่ายลงทุนประกอบอาชีพ รองลงมาเป็นค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค ผลตอบแทนที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจ่ายเป็นเงินปันผล รองลงมาคืออบรมรับความรู้การศึกษาดูงานจากกิจกรรม

ความต้องการที่เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่เข้าเป็นสมาชิกเนื่องจากต้องการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ รองลงมาคือต้องการมีเพื่อนและเครือข่ายการตลาด ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม และต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิต ต้องการความรู้และเทคโนโลยีการเกษตรแผนใหม่ ต้องการมีอาชีพเสริม ค่าตอบแทน และรายได้เสริม ได้รับการชักชวนของสมาชิกและการประชาสัมพันธ์ และต้องการได้รับการสนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในภาพรวมระดับมาก โดยในประเด็นย่อย มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนากลุ่มอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ การวางแผนและพัฒนาทักษะความรู้ และน้อยที่สุดคือ การกำหนดต้นทุนการผลิตของสินค้า

การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในภาพรวมระดับมาก โดยในประเด็นย่อย การผลิตสินค้าและให้บริการแก่กลุ่มระดับมากที่สุด รองลงมาคือ การพัฒนาคุณภาพสินค้า/บริการของกลุ่ม และน้อยที่สุดคือการควบคุมตรวจสอบการดำเนินธุรกิจกลุ่ม

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในภาพรวมระดับมาก โดยในประเด็นย่อยคือมีเพื่อนเพิ่มจากการเป็นสมาชิกมากที่สุด รองลงมาคือการยอมรับจากชุมชนในการร่วมดำเนินกิจกรรมกลุ่ม และน้อยที่สุดคือการได้รับผลกำไรจากการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในภาพรวมระดับมาก ประเด็นย่อยคือการติดตามและการรับรู้ความก้าวหน้าของกลุ่มระดับมากที่สุด รองลงมาคือการติดตามและการดำเนินงานของกลุ่ม และน้อยที่สุดคือการประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่ม

ปัญหาในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

1) **ปัญหาการมีส่วนร่วมในการวางแผน** สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีปัญหาการมีส่วนร่วมในการวางแผนในระดับน้อย ซึ่งได้แก่ปัญหาในเรื่องกลุ่มขาดความรู้ในการวางแผนมากที่สุด รองลงมาคือการประชุมของกลุ่มเพื่อการวางแผนมีไม่บ่อยครั้ง และน้อยที่สุดคือสมาชิกไม่ได้เสนอความคิดในการประชุม

2) **ปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม** ปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมมีระดับน้อยโดยคณะกรรมการขาดความรู้ด้านการบริหารองค์กร มากที่สุด รองลงมาสมาชิกไม่มีโอกาสศึกษาดูงาน/อบรม/แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับกลุ่มอื่นๆ องค์กร และน้อยที่สุดคือสมาชิกขาดทักษะและประสบการณ์

3) **ปัญหาการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์** ปัญหาการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มีระดับน้อย โดยการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มยังให้ผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่ามากที่สุด รองลงมาคณะกรรมการไม่มีความสามารถในการสร้างเงื่อนไขกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วม และน้อยที่สุดคือ สมาชิกขาดการประชุมชี้แจงผลประโยชน์อย่างต่อเนื่อง

4) **ปัญหาการมีส่วนร่วมในการประเมินผล** ปัญหาการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีระดับน้อย โดยคณะกรรมการไม่ทราบเกณฑ์การประเมินผลมากที่สุด รองลงมาคือสมาชิกไม่มีความรู้และไม่เข้าใจการดำเนินงานทำให้ขาดการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล และน้อยที่สุดคือ สมาชิกกลุ่มไม่ทราบเกณฑ์การประเมินผล

ข้อเสนอแนะ

สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต้องการให้เจ้าหน้าที่มาเยี่ยมบ่อย ๆ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร นอกจากนั้นยังต้องการขยายตลาดรองรับผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร, ต้องการศึกษาค้นคว้าความรู้ใหม่ๆ และองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อมาต่อยอดความรู้เดิมให้ดียิ่งขึ้น และต้องการเครือข่ายในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรด้วยกัน เพื่อการเชื่อมโยงการตลาดและการแลกเปลี่ยนความรู้ในการจัดการองค์กร

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยทางสังคม

ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีอายุเฉลี่ย 55.52 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาสูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สถานภาพสมรสแล้ว มีภูมิลำเนาเดิมโดยตั้งรกรากตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ จำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 3.72 คน ระยะเวลาการเป็นสมาชิกของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเฉลี่ย 13.71 ปี ส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน สถานภาพในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร คือสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพียงอย่างเดียว รวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อรับความรู้ในด้านการเกษตรและอาหารเพื่อโภชนาการ ตามนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตรที่มุ่งส่งเสริมให้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เพื่อรับความรู้เทคโนโลยีการเกษตรแผนใหม่ และการจัดการผลผลิตในการเพิ่มมูลค่าจากผลผลิตเกษตร สมาชิกนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรให้ยั่งยืน พัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัว และต่อมาในปี 2553 เป็นต้นมา กรมส่งเสริมการเกษตรได้สนับสนุนงบประมาณโครงการให้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จึงเป็นแรงจูงใจให้สมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมการผลิตเพื่อจำหน่ายในระดับสังคมและระดับเศรษฐกิจ

สมาชิกมีรายได้เพิ่มให้แก่ครอบครัว สอดคล้องกับการวิจัยของ ภาคภูมิ จงปัดนา (2550: 66) ที่ศึกษาการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่อายุ เฉลี่ย 47.68 ปี ส่วนใหญ่สมรสแล้ว จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น จำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 3-4 คน เฉลี่ย 4.54 คน เช่นเดียวกับกรณีศึกษาของ เชื้อศิริถาวร (2544:51) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี พบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีอายุเฉลี่ย 42.68 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เช่นเดียวกับ สำราญ คำกระเป๋ (2549: 58) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก พบว่าสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 47.41 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาภาคบังคับ มีภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่น จะเห็นได้ว่าสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่ในวัยกลางคน ระดับการศึกษาเพียงภาคบังคับ มีภารกิจต้องดูแลครอบครัว

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรประกอบอาชีพหลักทำสวน อาชีพค้าขายและรับจ้าง รายได้ของครอบครัวในภาคเกษตรเฉลี่ยปีละ 159,380.95 บาท และรายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ยปีละ 177,285.71 บาท ค่าใช้จ่ายของครอบครัวในรอบปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายลงทุนประกอบอาชีพ รองลงมาเป็นค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค ผลตอบแทนที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจ่ายเป็นเงินปันผล สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวน

ส่วนอาชีพรอง คือ ค้าขาย เป็นไปในทิศทางเดียวกับการวิจัยของสำราญ คำกระเป๋ (2549: 35) ศึกษาเรื่องของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก จากผลการวิจัยพบว่าสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก และอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพรอง มีรายได้ภาคการเกษตรเฉลี่ย 52,525.73 บาท ส่วนรายได้นอกภาคเกษตรมีรายได้เฉลี่ย 44,817.65 บาท ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนในครัวเรือนที่ผ่านมาพบว่าเกือบทั้งหมด มีค่าใช้จ่ายเป็นค่าอุปโภคบริโภค รองลงมา เป็นค่าใช้จ่าย

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

ในการลงทุนประกอบอาชีพ ผลตอบแทนที่ได้รับจากการดำเนินงานทั้งหมดได้รับผลตอบแทนเป็นเงินปันผล รองลงมาได้รับผลตอบแทนเป็นค่าแรงจากกิจกรรม โดยส่วนน้อยได้รับตอบแทนด้วยการรับความรู้จากการอบรม และการศึกษาดูงาน รูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมในเงินทุนหมุนเวียนพบว่า สมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการระดมทุน/หุ้น มีเพียงส่วนน้อยเข้ามาในรูปแบบการฉาบฉวยกิจสเคราะห์ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสกาวิรัตน์ เมืองงาม (2554: 68-70) ศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดสุรินทร์ จากผลการวิจัยพบว่าสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพทำนา รองลงมาประกอบอาชีพรับจ้าง และส่วนน้อยมีอาชีพรับราชการ มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.89 คน มีรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 140,171 บาท มีรายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย 82,360.84 บาท

แรงจูงใจที่ทำให้เป็นสมาชิกกลุ่ม แรงจูงใจที่ทำให้เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคือ ต้องการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ รองลงมาคือต้องการมีเพื่อนและเครือข่ายการตลาด และน้อยที่สุดคือต้องการได้รับการสนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ คณิต จิตรักษา (2536) ศึกษาแรงจูงใจของสมาชิกในการเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าแรงจูงใจที่สมาชิกกลุ่มมีความโน้มเอียงไปมากที่สุดในการเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร คือแรงจูงใจจากผลประโยชน์ ซึ่งเป็นขั้นตอนของความต้องการความสมหวังของ ชัดแย้งกับงานวิจัยของเบญจวรรณ สิทธิคุณ (2549:48) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานกองทุนของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก พบว่าแรงจูงใจที่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเข้าร่วมการดำเนินงานกองทุนด้วยความสมัครใจเนื่องจากส่วนใหญ่ต้องการแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำในการประกอบอาชีพและต้องการความรู้ มีเพียงส่วนน้อย ร้อยละ 13.3 ที่ต้องการเพื่อน

แหล่งข้อมูลและระดับการรับรู้ พบว่าสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีระดับการรับรู้สื่อมวลชนภาพรวมระดับมาก โดยได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากที่สุดจากทุกประเด็น อาจเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีการปฏิบัติงานในท้องที่และมีโอกาสพบปะกับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากที่สุด

การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในการวางแผนของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พบว่าสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอเมืองชลบุรี มีการวางแผนการพัฒนากลุ่มระดับมาก โดยเฉพาะกิจกรรมการประชุมมากที่สุด ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลของตารางที่ 4.5 การมีส่วนร่วมในการวางแผนของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีการวางแผนพัฒนากลุ่มระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D.= 0.453) โดยเฉพาะจากการประชุม เนื่องจากการการวางแผนพัฒนากลุ่มด้านการประชุมเป็นการวางแผนที่เป็นธรรมชาติที่สุด สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผน ซึ่งจะทำให้สมาชิกทุกคนได้รับรู้เรื่องราวในการประชุม พร้อมเสนอแนะ และสรุปประเด็นได้ง่ายกว่าวิธีอื่นด้วย ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับกับงานวิจัยของเขวาลักษณ์ มากดี (2538 : 82) ศึกษาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม คือ การร่วมประชุมกลุ่ม ร้อยละ 92.43 การร่วมปฏิบัติงานกลุ่มร้อยละ 81.50 และการร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ร้อยละ 79.82 ส่วนปัญหาในการทำกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร คือ การ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

ขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูก โรคและแมลงศัตรูพืช รวมทั้งขาดตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ซึ่งมีข้อเสนอแนะว่าให้หน่วยงานของรัฐจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และควรวางตลาดเพื่อการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมระดับมาก ประเด็นที่สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ 1) การผลิตสินค้าและบริการให้แก่กลุ่มเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้ดียิ่งขึ้นและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน 2) การพัฒนาคุณภาพสินค้า/บริการให้แก่กลุ่มเพื่อให้กลุ่มได้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น 3) การแสดงความคิดเห็นตัดสินใจแก้ปัญหาของกลุ่มที่เกิดขึ้นเพื่อให้การแก้ปัญหาเป็นไปในทิศทางเดียวกันพร้อมเสนอแนวทางแก้ปัญหา ซึ่งทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้เท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรทิพย์ ศรีแสงจันทร์ และคณะ (2539: 30-31) ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผลสำเร็จการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรภาคตะวันตก : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรางสาละ ตำบลรางสาละ อำเภอนาทม จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม สมาชิกทราบโดยทั่วกัน 4 กิจกรรม และมีส่วนร่วมมาก 3 กิจกรรม ได้แก่ การได้รับความรู้ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การรับทราบเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทางเกษตร เกษตกรสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ และการบริการด้านความรู้ให้กับสมาชิก เป็นกิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการได้ตรงกับปัญหาและความต้องการ และเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกมากที่สุด การที่กลุ่มประสบความสำเร็จในการดำเนินการนั้น ขึ้นกับปัจจัยหลายประการ ที่สำคัญมากต่อการดำเนินงานกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ กิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการ การมีส่วนร่วมของสมาชิก ความซื่อสัตย์ และความคิดสร้างสรรค์ของประธานคณะกรรมการ การสนับสนุนความรู้ทางวิชาการ ความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่รัฐ

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ระดับมาก ประเด็นที่สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ 1) มีเพื่อนเพิ่มจากการดำเนินกิจกรรมกลุ่มได้แก่มีเครือข่ายกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรด้วยกัน และการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลุ่มแม่บ้านต่อไป 2) การได้รับความรู้ทักษะในการพัฒนาอาชีพ เพื่อพัฒนาคุณภาพและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น และมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน 3) มีเพื่อนเพิ่มขึ้นจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของของ สมใจ แซ่ตระกูล (2547: 55) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการ การรับรู้วัตถุประสงค์/หลักเกณฑ์เงื่อนไขของการดำเนินงาน โครงการเพิ่มรายได้นอกภาคเกษตร การมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ที่เข้าร่วมโครงการเพิ่มรายได้นอกภาคเกษตร มีส่วนร่วมและความพอใจในการดำเนินงานมากกว่าผู้ที่ไม่มีการศึกษาสูงกว่า ควรส่งเสริมให้สมาชิกได้มีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชี กระทบ การผลิต ผลิตภัณฑ์ ตลอดจนกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวก การร่วมจำหน่ายผลิตภัณฑ์และการบริหารการเงิน

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในภาพรวมสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วมในการประเมินผลระดับมาก ได้แก่ 1) การติดตามและการรับรู้ความก้าวหน้าของกลุ่ม เพราะกลุ่มแม่บ้านต้องการรับรู้ความเคลื่อนไหวของกลุ่มและพร้อมจะชี้แจงปัญหาและแนวทางแก้ปัญหากลุ่ม เพื่อให้กลุ่มได้พัฒนาขึ้น และมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม 2) การประเมินผลการปฏิบัติงานของประธาน คือสมาชิกในกลุ่มต้องการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของประธานเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในองค์กร 3) การประเมินผลการดำเนินงานในรอบปี

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

เพื่อประเมินผลและติดตามการทำงานในภาพรวมที่ผ่านมาและร่วมกันหาเพื่อป้องกัน แก้ไขและปรับปรุงองค์กรให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของพรทิพย์ ศรีแสงจันทร์ และคณะ (2539: 30-31) ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผลสำเร็จ การดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรภาคตะวันตก : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรางสาละ ตำบลรางสาละ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม สมาชิกทราบโดยทั่วกัน 4 กิจกรรม และมีส่วนร่วมมาก 3 กิจกรรม ได้แก่ การได้รับความรู้ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การรับทราบเทคโนโลยีใหม่ๆ ทางเกษตร เกษตกรสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ และการบริการด้านความรู้ให้กับสมาชิก เป็นกิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการได้ตรงกับปัญหาและความต้องการ และเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกมากที่สุด การที่กลุ่มประสบผลสำเร็จในการดำเนินการนั้น ขึ้นกับปัจจัยหลายประการ ที่สำคัญมากต่อการดำเนินงานกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ กิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการ การมีส่วนร่วมของสมาชิก ความซื่อสัตย์ และความคิดสร้างสรรค์ของประธานคณะกรรมการ การสนับสนุนความรู้ทางวิชาการ ความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่รัฐ

ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

จากการศึกษาวิจัยพบว่าสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขาดความรู้ด้านการบริหารองค์กรมากที่สุดจากทุกประเด็น ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่เสนอแนะให้มีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้เรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้อาจจะมีการเข้าไปศึกษาดูงานจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการกลุ่ม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอมะขาม จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ด้านเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

- 1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรจัดทำฐานข้อมูลกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพื่อเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายให้แก่กลุ่มสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มอื่นๆ
- 2) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรนำประเด็นปัญหาและการเสนอแนะของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมาพิจารณา เพื่อวางแผนในการหาแนวทางแก้ไขและปรับปรุงการดำเนินงาน

ด้านกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

- 1) ควรมีการจัดประชุมให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชี กระบวนการผลิต การทำผลิตภัณฑ์ การวางแผนพัฒนากลุ่ม เพื่อพัฒนาศักยภาพของกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น
- 2) ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการจัดทำแผนให้แก่ คณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ในการคิดวิเคราะห์การจัดทำแผนการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยให้ตระหนักถึงศักยภาพ และความเป็นไปได้ในการพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

3) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีการลงไปพบปะเยี่ยมเยียนกับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านบ่อยๆ เพื่อให้มีความรู้และชี้แนะเทคนิคใหม่ๆ การดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม

4) ควรมีการจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ พร้อมมีการแจกรางวัลสำหรับผู้ทำความดี เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อไป

ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) กรมส่งเสริมการเกษตร ควรมีแผนส่งเสริมการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร การจัดกระบวนการเรียนรู้ เวทีชุมชนให้คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพื่อนำไปพัฒนาคณะกรรมการภายในกลุ่มและสมาชิกภายในกลุ่ม

2) ควรมีการบูรณาการหลายหน่วยงาน เพื่อพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และเพื่อขอสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด และหน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มและพัฒนาศักยภาพของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาความคาดหวังของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรีต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

2) ควรศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี หรือสถาบันอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3) ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

เอกสารอ้างอิง

กรณิศ เชื้อศิริถาวร (2554) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน

เกษตรกรอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตร

มหาบัณฑิต มหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตรสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภาณุภูมิ จงปัดนา (2550) “การดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอบางละมุง จังหวัด

นครราชสีมา ” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต

แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตรสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

คณิต จิตรรักษา (2536) “แรงจูงใจของสมาชิกในการเข้าเป็นกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่”

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้

บัวพันธ์ พรหมกิจ และคณะ รายงานการวิจัยเรื่องการเข้าร่วมในขบวนการพัฒนาของชาวบ้าน

เบญจวรรณ สิทธิสุน (2549) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานกองทุนของ

สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอเมืองตาก จังหวัดตากวิทยานิพนธ์ปริญญา

เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร

สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

พรทิพย์ ศรีแสงจันทร์ และคณะ (2539) “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผลสำเร็จการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้าน

เกษตรกรภาคตะวันตก : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรางสาละ ตำบลรางสาละ

อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี” รายงานการวิจัย สำนักงานส่งเสริมการเกษตร

ภาคตะวันตก จังหวัดราชบุรี

สำราญ คำภิระเป่ง (2549) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

อำเภอบ้านตาก จังหวัดตากวิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตร์

มหาบัณฑิต มหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตรสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เขวลักษณ์ มากดี (2538) “การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอ

เมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม” วิทยาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์

เกษตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สการรัตน์ เมืองงาม (2554) การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดสุรินทร์

วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาบัณฑิต

แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตรสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

